

УДК 342.9

Люблін В.Д., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правознавства ©
ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Розглядається правове забезпечення якості освіти в період проведення реформи освітньої галузі.

Ключові слова: *освіта, освітня діяльність, освітні послуги, правове регулювання освітньої діяльності, якість освіти, стандартизація освіти.*

Вступ. Освіта – основа розвитку суспільства, нації та держави загалом та особистості зокрема, що виступає основоположною засадою майбутнього України. Вона здійснює вплив на політичне, соціально-економічне, культурне та наукове життя суспільства. Перспективи розвитку правових засад права на освіту в Україні пов'язані передусім з кардинальними змінами у суспільстві та системі освіти, які вимагають, перш за все, удосконалення законодавчого регулювання.

Реалізація права на освіту в Україні пов'язане з кардинальними змінами у суспільному житті та системі освіти, які вимагають насамперед чіткого нормативно-правового регулювання. Специфіка освітніх процесів в Україні визначає зміст необхідних конституційно-правових змін, що безпосередньо залежить від національної правової системи.

Матеріал і методи. В Україні над питанням якості освіти працювало і працює значне коло науковців, варто зазначити роботи Т. Лукіної, О. Ляшенко, З.І. Гуменної, В.І. Лугового, Л. Віткіна, К.В. Корсака, О.В. Савченко, В.А. Качалова.

Результати дослідження. В Україні право людини і громадянина на освіту визначено в ст. 53 Конституції України, воно полягає в наступному:

- а) повна загальна середня освіта є обов'язковою;
- б) громадяни мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі;
- в) дошкільна, повна загальна середня, професійно-технічна, вища освіти в державних і комунальних навчальних закладах є доступними і безоплатними у тій мірі, в якій це здатна забезпечити держава;
- г) держава забезпечує розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання;
- г) держава забезпечує надання державних стипендій та пільг учням та студентам;
- д) громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у

державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Правове регулювання освітньої діяльності в Україні – це сукупність правових засобів та прийомів, за допомогою яких держава здійснює правовий вплив на суспільні відносини в галузі освіти. Метою правового регулювання сфери освіти є належне правове забезпечення конституційного права на освіту.

У галузі освіти України вже прийнята велика кількість нормативно-правових актів різного рівня, які покликані забезпечити правове регулювання освітянської сфери в цілому та якість освіти зокрема.

Основними складовими нормативної бази сфери освіти в Україні є: Конституція України, Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти та Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» та ін.

Відповідно до міжнародного стандарту ISO 8402:1994 та відповідному йому національному державному стандарту України ДСТУ 3230-95, «якість» - це сукупність характеристик об'єкта (процесу, продукції, організації, системи або будь-якої комбінації з них), які визначають його здатність задовольняти визначеним і передбачуваним потребам.

Поняття якості вищої освіти закріплено в Законі України «Про вищу освіту» від 17.01.2002р. №2984-III, де визначено, що якість вищої освіти – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства. Також цим нормативно-правовим актом визначено якість освітньої діяльності як сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, що стосується її здатності задовольняти встановлені й передбачені потреби окремої особи та суспільства.

Слід констатувати, що вітчизняна система освіти не встигає реагувати на нові економічні потреби, працювати у випереджальному режимі, як це відбувається у розвинених країнах. Освіта відстає від тенденцій суспільного розвитку і не готує випускників до успішної діяльності на сучасних ринках праці.

Поряд з тим слід зазначити, що це не єдині проблеми, що стосуються якості освіти, зокрема С. Ніколаєнко зазначає, що ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині, що визначається, з його точки зору, низкою об'єктивних чинників:

- від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності;
- якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці;
- специфіка управління якістю освіти полягає в тому, що управління діяльністю людини, яка є об'єктом педагогічного впливу, здійснюється через її

психічну діяльність, внаслідок чого навчання несе певний елемент невизначеності;

- якість професійної підготовки фахівців – невід’ємна вимога до вітчизняної вищої освіти, якщо вона прагне інтегруватися в європейський освітній простір.

Державна політика в галузі освіти характеризується безперервним напрацюванням і здійсненням заходів щодо її реформування.

До основних недоліків освітньої діяльності сучасності, на нашу думку, слід також віднести:

- не відбулося децентралізації управління освітою, що є наслідком використання методів управління адміністративної системи колишнього Радянського Союзу;

- приватний сектор розвивається повільно, що не створює альтернативи та конкуренції державним закладам освіти;

- державні стандарти освіти до сих пір не враховують регіональних, виробничих та галузевих особливостей і якісних вимог сучасного ринку праці;

- відсутні реальні умови для участі громадськості в процесі напрацювання та прийняття рішень у сфері підвищення якості освіти, забезпечення її доступності і, як наслідок, наявності періодичних масових акцій як студентської спільноти так і педагогів;

- національна система кваліфікацій, переліків галузей, напрямів, спеціальностей освіти не відповідають сучасним вимогам, внаслідок чого молоді спеціалісти, отримуючи дипломи про освіту, за якісними показниками не можуть влаштуватись на роботі;

- щорічне збільшення вартості освітніх послуг та зменшення державного замовлення на них знижує фінансову спроможність для здобуття освіти особами, які навчаються як за свої кошти, так і за кошти підприємств;

- неналежне правове забезпечення якісних показників освіти: ліцензування, акредитація, атестація та ін.

Висновки. Для вирішення проблемних питань правового забезпечення якості освіти, на нашу думку, необхідно:

- запровадити систему загальнодержавного рейтингу загально - освітніх навчальних закладів за результатами стандартизованого оцінювання незалежних агенцій, які можуть створюватись за галузевим напрямком, так і загального з обов’язковим залученням представників роботодавців України з виробленими критеріями моніторингу;

- проведення зовнішнього незалежного оцінювання випускників загальноосвітніх навчальних закладів повинно проводитись на підставі систематизованих і стандартизованих навчальних програм, які повинні бути затвердженні на нормативному рівні, що дадуть змогу без залучення репетиторів вступити у вищі навчальні заклади;

- визначити результати стандартизованого тестування єдиною підставою для вступу у вищі навчальні заклади, без будь-яких додаткових іспитів, шляхом внесення змін у Закон України «Про вищу освіту»;

- чітко визначити кількісні та якісні показники для пільгових категорій вступників у Законі України «Про вищу освіту» при вступі у вищі навчальні заклади;

- розробити необхідні нормативно-правові акти для забезпечення належної якості надання освітніх послуг з обов'язковим попереднім обговоренням на засадах соціального діалогу найширшим колом зацікавлених осіб з застосуванням міжнародної практики та з метою уникнення протиріч та прогалин у правовому забезпеченні ін.

Література

1. Конституція України: офіційний текст. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: навч. посібник / авт-уклад. М.І. Хавронюк. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К.: А.С.К., 2003. – 384 с.
2. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. №1060-ХІІ // ВВР України. – 1991. – № 34. – Ст. 451.
3. Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002р. №2984-ІІІ // ВВР України. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
4. Джанетт Кобли, Миске Уитт и др. Определение понятия качества в образовании / Джанетт Кобли, Миске Уитт и др. Доклад ЮНИСЕФ. – Нью-Йорк, 2000. – 125 с.
5. Селезнева Н.А. Качество высшего образования как объект системного исследования: Лекция-доклад. // Н.А. Селезнева – М., 2004. – 127 с.
6. Громова Л. А., Трапичин, Тимченко В. В. Качество образования в контексте программы ЮНЕСКО „Образование для всех”: Российское видение. – Спб.: Изд-во РГПУ им.А. И. Герцена, 2006. – 72 с.
7. Субетто А.И. Проблема качества высшего образования в контексте глобальных и национальных проблем общественного развития (философия качества образования). // А.И. Субетто– Спб.; Кострома, 2000.
8. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 416 с.
9. Academic Ranking of World Universities – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arwu.org/ARWU2010.jsp>; THE World University Rankings 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-universityrankings/2010-2011/top-200.html>.
10. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–23.
11. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці / М. Згуровський // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 54–61.
12. Курко М. Н. Адміністративно-правове регулювання вищої освіти в Україні : монографія / М. Н. Курко. – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. – 376 с.